

Aneta Grossová

Kontrastivní analýza norského a českého pasiva

Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav germánských studií,

Oddělení skandinavistiky

Posudek oponenta

Předložená diplomová práce zkoumá pasivní konstrukce v češtině a v norštině, a to jak v teoretické rovině (na základě morfologické analýzy), tak v rovině praktického srovnání různých textů. Práce si klade za cíl jednak zmapovat, jakými prostředky pro tvorbu pasiva daný jazykový systém disponuje, a jednak porovnat četnost výskytu jednotlivých pasivních vyjádření. V neposlední řadě se také práce zaměřuje na české překladové ekvivalenty norské pasivní konstrukce.

Práce je rozčleněna do dvou hlavních celků. V první, teoretické části se autorka zaměřuje na popis jednotlivých pasivních konstrukcí v obou zkoumaných jazycích. Nejprve pojednává o slovesném rodě obecně, zejména z pohledu sémantické struktury věty. Dále vysvětluje rozdíl mezi primární a sekundární diatezí a uvádí příklady motivací, které mohou mluvčího/pisatele vést k užití sekundární diateze. Následuje kapitola o norském pasivu. Zde je potřeba vyzdvihnout, že autorka do popisu zahrнула jak dominantní bokmål, tak minoritní nynorsk, což u nenorských studentů nebývá příliš běžné. V detailním morfologickém popisu nechybí základní pasivní konstrukce - *bli*-pasivum, *være*-pasivum, *s*-pasivum, *få*-pasivum a tzv. komplexní pasivum. Vedle morfologické charakteristiky uvádí autorka také sémantické a pragmatické rozdíly zmíněných konstrukcí. Stručně se také zabývá problematikou tzv. *s*-sloves (*s*-verb). Zde se náležitě kriticky vyjadřuje k pojetí norských gramatik a vysvětluje, proč by bylo lepší *s*-pasivum raději mezi *s*-slovesa neřadit. V kapitole o českých pasivních konstrukcích věnuje autorka pozornost především opisnému a zvratnému pasivu. Stručně se však také zmiňuje o dalších deagentizačních konstrukcích.

Na teoretickou část navazuje praktická analýza, která je rozdělena do dvou víceméně samostatných oddílů. První oddíl se zaměřuje na frekvenci pasivních konstrukcí v obou jazycích. Četnost výskytu autorka zkoumá na třech stylisticky odlišných typech textů - publicistickém, odborném a beletristickém. Materiál pro tuto analýzu čerpala autorka z norského a českého jazykového korpusu. Pro zjednodušení se autorka v obou jazycích zaměřila na základní pasivní konstrukce. V norštině tedy sledovala *bli*-pasivum, *være*-pasivum a *s*-pasivum. Tyto tři typy konstrukcí jsou jasně dominantní v odborném stylu, naproti tomu nejnižší frekvenci ukázal text beletristický, což odpovídá jedné ze základních charakteristik těchto stylů. Autorka také sleduje četnost jednotlivých konstrukcí ve zkoumaných textech. Zde se ukazuje především jasná dominance *s*-pasiva v odborném stylu. V češtině sledovala autorka pro zjednodušení opisné a zvratné pasivum. I zde byl jasně nejvyšší výskyt pasiva (především opisného) v odborném stylu, zatímco nejnižší v textu beletristickém. Zajímavé je srovnání mezi oběma jazyky v závěrečné kapitole daného oddílu. Analýza ukázala dvojnásobný výskyt pasiva v norských textech (jak odborných, tak publicistických).

Druhá část praktické analýzy zkoumá způsob překladu norského pasiva do češtiny. Analýza je založena na beletristických textech. Autorka zvolila tři původní norské romány a jejich překlad do češtiny. I tentokrát se autorka v obou jazycích pro zjednodušení zaměřila pouze na základní pasivní konstrukce. I přesto však výsledky ukazují zajímavé překladové tendence. *Bli*-pasivum nahrazovali překladatelé nejčastěji aktivní konstrukcí, opisem nebo všeobecným konatelem ve tvaru 3. osoby plurálu. Překlad pasivem (opisným i zvratným) tvořil celkově pouze 15,28 %. U překladu *være*-pasiva jasně převažovalo opisné vyjádření. Nicméně překlad českým opisným pasivem byl v pořadí druhý nejčastější. Celkové užití pasiva v českém překladu však tvořilo pouze 18,64 %. Také *s*-pasivum se nejčastěji překládalo pomocí opisného vyjádření. Avšak četnost zvratného a opisného pasiva u tohoto typu norské konstrukce byl výrazně vyšší a představoval celkově 47,37 %.

Diplomovou práci uzavírá stručná a přehledná závěrečná kapitola, která shrnuje všechny relevantní aspekty do tabulek a grafů.

Celkové koncepci práce, rozložení kapitol a metodologii obou analýz nemám co vytknout.

Poznámky k jednotlivostem:

Str. 12: Při určování východiska a jádra věty je třeba dodat potřebný kontext, jinak může dané tvrzení působit nepřesvědčivě. Ve větě *Han ble drept av skredet*. lze předpokládat, že podmět je kontextově zapojený a tvoří tedy východisko celé výpovědi, která tak směřuje ke koncovému adverbiale (jádro). Nicméně v kontextu *Hun ble skadet men han ble drept av skredet*. se jádrem výpovědi stává sloveso.

Str. 13: Dalším motivem k užití sekundární diateze mohou být případy, jejichž sémantika odkazuje na zcela zřejmý agens: *Per ble arrestert i går (*av politiet)*.

Str. 16: U výrazu *ta hensyn til* stojí zpravidla v podmětu předmět předložkový (jak uvádí autorka: *Slike innvendinger må tas hensyn til*), avšak v některých případech může v této konstrukci stát v podmětu také předmět nominální (tedy *hensyn*). Jedná se o případy, kdy je předložkový předmět natolik rozvitý, že iniciální podmětová pozici není zkrátka možná (aktuálněčlenské aspekty tak přebíjí gramatickou strukturu). Nutno dodat, že v takových případech se podmět často vyskytuje s premodifikací, srov. *Nødvendig hensyn må tas til menneskets åndelige og kulturelle behov, ikke bare de biologiske og sosiale*. Vyskytují se však i případy podmětu bez premodifikace, srov. *Hensyn må tas til den fart skipet skal gå i, til årstiden, og til det tekniske nivå til enhver tid*.

Str. 17: Autorka označuje podmět *det/der* ve větách typu *Det vart baka brød* nebo *Det vart kjøpt ny sykkel* jako formální. Má tedy autorka za to, že se sémanticky jedná o tutěž funkci jako ve větě *Det regner?*

Str. 17: Autorka tvrdí následující: "Přímý předmět mívá v pasivních větách s formálním podmětem často formu s nulovým členem: *Det vart kjøpt ny sykkel*". Na základě čeho určuje autorka *ny sykkel* jako předmět? Podobně hovoří o přímém předmětu ve větě *Det ble skutt en elg*.

Str. 17: v poznámce 13 pod čarou uvádí autorka příklad výjimečného výskytu přímého předmětu v určitém tvaru. Jedná se však o kataforickou určenost, která v těchto větách není až tak výjimečná, srov. *Det ble snakket om de små papirflyene som hadde ført til så sterke reaksjoner*. Výjimečnost se zřejmě týká určitého členu anaforického.

Str. 20: K odlišení predikativního adjektiva od minulého přičestí by mohlo také pomoci užití intenzifikátoru (to by ukazovalo na adjektivum), např. *veldig nybygd villa*, *Motoren ser veldig nybygd ut*.

Str. 41: Autorka pro analýzu zvolila právní text, jež má reprezentovat odborný styl. To je však příliš zjednodušující, neboť stylistické studie ukazují, že odborný styl je velice různorodý. Texty například z oblasti historie nebo filozofie (obecně humanitních věd) se často řadí k tzv. narativním textům a jejich stylistická charakteristika má velice blízko k textům beletristickým.

Závěr:

Diplomová práce Anety Grossové je přehledná, systematická studie popisující relevantní morfosyntaktické, stylistické i pragmatické aspekty pasivní konstrukce v norštině a češtině. Její přínos spočívá především v systematickém popisu dvou jazykových systémů a také v kontrastivním pohledu na současné živé texty. Závěry práce bude nepochybně možno využít v pedagogické či překladatelské praxi.

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že předložená práce splňuje požadavky na diplomové práce kladené, proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně hodnotím jako výbornou.

V Praze 29.8.2015

PhDr. Pavel Dubec, PhD